

ri topraklardan çekilme kararı alması, diğeri de İngilizler'in iç tartışmaları...

Batılılar'ın Türk ırkını Anadolu'dan sürmek gibi bir niyetlerinin olduğunu tahmin etmiyorum. Zaten Sevr'de öyle bir parçalıyorlar ki, kalan tas gibi yerde yaşayan Türkler'in kimseye zararını dokunması söz konusu olamaz. Ama imparatorluktan hale geçtikçe gibi bir amaçlarının olduğu muhakkak. Fransızlar'ın öyle bir karar alması hiç kuşkusuz Türkler'e olan muhabbetlerinden yahut İngilizler'in kararlı işgal yandaşı olmaları Türkler'e ırk olarak duydukları nefretten kaynaklanmıyor. İngilizler'in işgalci Fransızlar ve İtalyanlar'la başka meselelerden kaynaklanan çekişmeleri var. Nitekim ilk anlaşma Fransızlar'la yapılıyor. İtalyanlar zaten farklı, hoş adamlar, işgal mişgal fazla umurlarında değil...

● Onu özellikle sormak istiyorum. Romanda, Üsküdarlılar'ın İtalyanlar'dan hiç şikâyetleri olmadığını anlatırken şöyle bir cümle kullanıyorsunuz: "İngilizler'in Müslüman halkı cezalandırma zihniyetine karşı, İtalyanlar'ın kalemlerine tavırları Asya yakasına bakmadan ziyade bir rahatlık getirmiş, capulcular sınımış (ti)." Bu kadar mı? Tabii. Anadolu'ya kaçanlarla da hiç meseleleri yoktu. Hatta İngilizler bunu fark edince Gebze'den Karadeniz'e uzanan dikenli bir tel çekiyor. Yani demek istediğim, Kurtuluş Savaşı biraz da işgal kuvvetlerinin arasındaki nifak sayesinde başarıya ulaşabildi. Bir de tabii Rus ihtilali... Bu iki faktör olmasaydı Mustafa Kemal Paşa'nın için içinde çıkması mümkün olmayabilirdi.

● Râna'nın erkek kardeşi, Atatürk'ün öz babasının, o çok küçükken öldüğünü sınıfta söyledi diye, hocası tarafından "sen nasıl Mustafa Kemal'e yetim dersin" gibilerinden azarlanıyor. Bu hatırlatma, Atatürk'ün tabulaştırılmasına karşı bir eleştiri niteliğinde mi? Zor yıllarda bu tür şeyler olur. Ama zaman ilerledikçe daha olgun bir tavır içine girebiliz, hakikatlerle yüzleşebilmek lazım. Dehasını ortaya koymak başka, neredeyse ona tapar gibi yaklaşmak başka... Böyle yaparsanız, kiymetini eksiltirsiniz. O zaman icap ediyordu, yapıldı, itirazım yok. Ama sonra yaşayavaş bundan vazgeçmek lazım.

● Babanız Kürt'tü...

Tescilli zaten, kaçarı yok: Kürt Osman Paşazade Halil Bey... Hoş, kaçmak gibi bir niyeti de yoktu. Yalnız alengirli

Atatürk'te "kıt zaman" duygusu var. Çok şey yapmak istiyor fakat zaman az ve direnenler çok. Bir deniyor, iki deniyor olmuyor, o zaman da zoraki medenileştirme yolunu seçiyor.

zamanlarda biraz çekindiğini dinlemiştim. Soyadının Gürmen olmasının nedeni de o zaten. Bağlı olduğu, sonradan Bucak olarak bilinen aşireti defalarca sürgüne gönderilmiş. Sürgünden kaçmak için, soyadı kanunuyla "Bucak" olmasını diye "Gürmen"i alıyor.

● Kendinizi Kürt olarak görüyor musunuz?

Dünya vatandaşı olarak görüyorum.

● Romanda Kürtler'le ilgili hoş satırlar var, özellikle Kürt hamalların anlatıldığı birkaç sayfa... Orada, İstanbul'daki silah depolarından çıkan cephanenin Anadolu'ya nakliyle ilgili şöyle bir cümle var: "İstihbarat Teşkilat'ın, tatbikat onların işiydi muhterem efendim..." Çok değil, bundan 7-8 yıl sonra, Kürtler kurulmasına katkıda buldukları rejimden korkar hale geliyorlar... Bu kadar büyük bir değişiklik nasıl ortaya çıktı?

En önemli neden Şeyh Said isyanı tabii.

İsyanın ve izleyen isyanların ardından, Kurtuluş Savaşı'na katılmış Kürt etnisi dışlanmaya başlıyor. Şeyh Said isyanı yanlış, zamansız, sebepsiz bir hareketi ve sonuçları çok kötü oldu. Rejimin sertleşmesinde Atatürk'e suikast girişimlerinin de büyük rolü oldu. Atatürk'ten yalnız Kürtler değil, herkes korkardı. Cenazesini ağlayarak izleyenler arasında 11 yaşında ben de vardım. Ne kadar sevdiğine şahidim, ama çok da korkulan biriydi, bence o kadar çok seviliyordu ki korkutmaya ihtiyacı yoktu. Gene de bilemeyiz, kaç suikast girişimiyle karşılaştı, belki o nedenle bütün toleransını kaybettiler.

● Kürtler gibi kimi tarikat, cemaat ve tekeller de katıldı Kurtuluş Savaşı'na, fakat ardından yeni rejimle ilişkileri gene Kürtler gibi pek parlak olmadı. Romanınızda Üsküdar'daki Özbekler Tekkesi şeyhinin, Kurtuluş Savaşı'ndaki Karakol teşkilatının kurucuları arasında olduğunu hatırlatıyorsunuz. İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ın yolu da geçmiş oradan. Yeni rejimin, Kurtuluş Savaşı'na katılan dinsel örgütlenmelere karşı fazla sert davrandığı gibi bir düşünceğiniz var mı?

Tekkenin tekkeye değişir o. Mustafa Kemal tekke ve zaviyeleri kapatıldıktan sonra dahi Özbekler Tekkesi'ni kapatıyordu. Hâlâ da oradadır. Ben ziyaret ettim, oradan insanların nasıl karşılandığını falan onlar bana izah ettiler.

● Bir akrabanızın yüksek seviyeden bir tanıdığı, sahibi Atatürk olan bir baloya katılmış. Yabancılar da varmış. Baloya başlayınca Atatürk, Türkler'i "Hadi kalkın, dans edin, medeni insan olduğunuzu gösterin" diye teşvik etmiş. Bunun üzerine bileni bilmeyeni "tepinin durmuş" gece boyunca. Bu, asıyırı kaçmış bir medenileşme çabası mı?

Atatürk'te "kıt zaman" duygusu var. Çok şey yapmak istiyor fakat zaman az ve direnenler çok. Bir deniyor, iki deniyor olmuyor, o zaman da zoraki medenileştirme yolunu seçiyor.

● Bir de ipin ucunun kaçtığını söylediğiniz yenileşme çabaları var...

En başta dil meselesi var. Ben onun acısını çok çektim. 1956'da Siverek'e gittim, on sene orada kaldım. Gitmeden önce İstanbul'da Cumhuriyet Gazetesi okuyordum. 1966'da tekrar İstanbul'a döndüm. Döndüğüm gün bir Cumhuriyet Gazetesi aldım ve bir tek satır unladım. Dilde özleştirme diye nesiller arasında büyük bir kopukluk yaratıldı.